

Jizzakh State Pedagogical Institute

**Journal of Preschool
Education**

*The faculty of pre-school
education*

INGLIZ TILIDA MONOFTONG, DIFTONG VA TRIFTONGLAR

Usmonova Dilshoda O'tkir qizi

Norbo'riyeva Shoxsanam

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilidagi talaffuzi qiyin bo'lgan so'zlar va tovushlarni farqlash, ularni to'g'ri talaffuz qilishni o'rganish borasidagi usullar va natijalar keltirilgan. Bundan tashqari maqolada tovushlarning uchta diapazonini: monoftonglar (bo'g'in ichidagi bir unli tovushlar), diftonglar (bo'g'in ichida birlashtirilgan ikkita bo'g'in) va triftonglar (bo'g'in ichida birlashtirilgan uchta unli tovush) ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: monoftonglar, diftonglar, triftonglar, bo'g'in, unli tovushlar, undosh tovushlar, dialekt, digraflar, moslashuvchan, egiluvchan, qisqa unlilar, uzun unli.

Unli tovushlar ingliz tilidagi talaffuzning ayniqsa qiyin qismidir, chunki ular qanchalik moslashuvchan va egiluvchan bo'lishi mumkin. Har xil dialektlarda undosh tovushlar bir xil bo'lsa-da, unli tovushlar talaffuzda bir mintaqadan ikkinchisiga biroz farq qilishi mumkin.

Unli tovushlarning chalkash bo'lishi mumkin bo'lgan yana bir jihati - bir bo'g'in ichida bir nechta unli tovushlarning qo'shib ketishi. Tovushlar o'rtasida undoshlar uchun bo'lgani kabi aniq bo'linishlar bo'lmagani uchun bu qo'shma unli tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish qiyin bo'lishi mumkin. Ushbu bo'limda biz unli tovushlarning uchta diapazonini ko'rib chiqamiz: monoftonglar (bo'g'in ichidagi bir unli tovushlar), diftonglar (bo'g'in ichida birlashtirilgan ikkita unli tovush) va triftonglar (bo'g'in ichida birlashtirilgan uchta unli tovush).

Monoftonglar.

Eng asosiy unli tovush monoftong (talaffuzi /'mənəf,θəŋ/) deb nomlanadi. "Mono-" prefiksidan ko'rinib turibdiki, monoftong - bu bitta bo'g'in ichidagi bitta tovush ("-phthong" ildizi nazarda tutilgan). Ularning aksariyati qisqa unlilardir, ammo uzun unli monoftonglar ham mavjud.

Qisqa unli monoftonglar.

Ingliz tilidagi monoftonglarning aksariyati odatda "qisqa unlilar" deb nomlanadi, ular odatda bo'g'inda unli dan keyin bir yoki bir nechta undosh tovushlar kelganda hosil bo'ladi.

Ko'pgina unli harflar o'ziga xos qisqa unli tovushga ega, ammo U ikki xil qisqa unli tovushlarni yaratishi mumkin. Yarim unli Y ham qisqa unli tovush hosil qilishi mumkin, lekin u I harfi bilan bir xil.

Bu yerda qisqa unlilar misollarni ko'rishimiz mumkin:

---A a

apple (/æpəl/)

map (/mæp/)

track (/træk/)

man (/mæn/)

----E e /ɛ/

set (/set/)

jet (/dʒɛ/)

bend (/bɛnd/)

met (/mɛt/)

----I i /ɪ/

tip (/tɪp/)

strip (/strɪp/)

imply (/ɪm'plaɪ/)

fin (/fɪn/)

---O o /ɑ/

top (/tɑp/)

hot (/hɑt/)

offer (/ˈɒfər/)

pollen (/ˈpɒlən/)

---U u /ʌ/

cut (/kʌt/)

hug (/hʌg/)

mutt (/mʌt/)

strut (/strʌt/)

---U u /ʊ/

put (/pʊt/)

push (/pʊʃ/)

full (/fʊl/)

sugar (/ʃʊgər/)

---Y y /ɪ/

myth (/mɪθ/)

system (/ˈsɪstəm/)

rhythm (/ˈrɪðəm/)

crypt (/kɹɪpt/)

Uzun unli monoftonglar.

An'anaviy "uzun unlilar" ning aksariyati (ularning tegishli unli harflarining nomiga yaqin bo'lgan unli tovushlar) diftonglardir, shuning uchun biz ularni keyinroq ko'rib chiqamiz. Monoftong bo'lgan an'anaviy cho'ziq unlilardan biri "uzun E" bo'lib, transkripsiyada /i/ bilan ifodalanadi. Bu tovush odatda E harfi bilan hosil bo'ladi, lekin u Y harfi bilan bir qatorda bir qator unli digraflar bilan ham shakllanishi mumkin.

Masalan:

- me (/me/)

- concrete (/ˈkɒnkri:t/)
- happy (/ˈhæpi/)
- friendly (/ˈfrendli/)
- feel (/fi:l/)
- eat (/it/)
- categories (/ˈkætiˌgɔːriz/)

Unli harflarning nomlariga oʻxshab ketadiganlardan tashqari yana bir qancha uzun unlilar ham mavjud. Ularning aksariyati turli xil unli digraflarda uchraydi, lekin ba'zilari bitta harf bilan yaratilishi mumkin, boshqalari esa unli R undoshi bilan birlashganda paydo boʻladi.

---/u/

- exclude (/ɪkˈsklud/)
- prove (/pru:v/)
- true (/tru/)
- cruise (/kru:z/)
- chew (/tʃu/)
- loot (/lut/)
- through (/θru/)

---/ɔ/

- water (/ˈwɔ:tər/)
- across (/əˈkrɔ:s/)
- thought (/θɔ:t/)
- dawn (/dɔ:n/)
- author (/ˈɔθər/)

---/ɜ/

- nerve (/nɜ:v/)
- stir (/stɜ:r/)
- work (/wɜ:rk/)
- curve (/kɜ:v/)
- search (/sɜ:tʃ/)

- journey (/ˈdʒɜːni/)

Diftonglar

Diftong (talaffuzi /ˈdɪfthŋ/) - bir boʻgʻinli unli tovush boʻlib, unda tovushning boshlanishi boshqa, biroz farqli unli tovushga oʻtadi. Shu sababli, diftonglar koʻpincha sirpanchiq unlilar deb ataladi.

Amerika ingliz tilida sakkizta unli tovush mavjud boʻlib, ular odatda diftonglar sifatida qabul qilinadi. Ulardan toʻrttasi "an'anaviy" choʻzilgan unlilar (harflarning nomlari bilan bir xil talaffuz qilinadigan unli tovushlar), ammo ba'zi bir unli digraflar yoki R harfi bilan birga keladigan yana bir nechtasi bor.

Biz bu yerda turli xil diftonglar haqida qisqacha toʻxtalib oʻtamiz, ammo koʻproq maʼlumot olish uchun Diftonglar haqidagi toʻliq boʻlimga oʻtishingiz mumkin.

An'anaviy uzun unlilar

Uzoq E (/i/) dan tashqari barcha an'anaviy choʻziq unli tovushlar diftonglardir. Bu unli harfdan keyin bitta undosh va jim "e" kelganda eng koʻp taxmin qilinadi:

Unli harf /Unli tovush (transkriptsiya) / Uni qanday talaffuz qilish kerak /

Misol soʻz

• A	/eɪ/	eh-ee	tape (/teɪp/)
• I	/aɪ/	ah-ee	ice (/aɪs/)
• O	/oʊ/	oh-oo	rope (/roʊp/)
• U	/ju/	ee-oo	cube (/kjuːb/)

Boshqa diftonglar

---/ɔɪ/

Bu diftong "au-ee" deb talaffuz qilinadi va u OY va OI unli digraflarida uchraydi.

Masalan:

- boy (/bɔɪ/)
- annoy (/əˈnɔɪ/)
- royal (/ˈrɔɪəl/)

- employed (/ɪm'plɔɪd/)
 - coin (/kɔɪn/)
 - foil (/fɔɪl/)
 - choice (/tʃɔɪs/)
 - noise (/nɔɪz/)
- /aʊ/

Bu diftong "ah-oo" deb talaffuz qilinadi va u OU va OW digraflari bilan sodir bo'ladi.

Masalan:

- found (/faʊnd/)
 - pout (/paʊt/)
 - stout (/staʊt/)
 - mouth (/maʊθ/)
 - town (/taʊn/)
 - crowd (/kraʊd/)
 - chowder (/ˈtʃaʊdər/)
 - shower (/ˈʃaʊər/)
- /ɪə/

Dialektga qarab, bu diftongning ikkinchi qismini tashkil etuvchi schwa (/ə/) ko'pincha talaffuz qilinmaydi. Bu diftong to'liq ifodalanganda, u "ih-uh" deb talaffuz qilinadi va u odatda EE, EA va IE digraflari bilan, ulardan keyin R harfi kelganda sodir bo'ladi.

Masalan:

- deer (/dɪər/)
- sheer (/ʃɪər/)
- steer (/stiər/)
- dear (/dɪər/)
- hear (/hɪər/)
- appear (/əp'ɪər/)
- pier (/pɪər/)

- fierce (/fiərs/)
- frontier (/frən'tiər/)

---/ɛə/

/ɪə/ kabi, /ɛə/ ning schwa ko‘pincha tashqarida qoladi. U to‘liq ifodalanganda, /ɛə/ “eh-uh” deb talaffuz qilinadi va odatda ARE, AIR va ba’zan EAR harf birikmalari bilan sodir bo‘ladi.

Masalan:

- flare (/flɛər/)
- care (/kɛər/)
- stare (/stɛər/)
- stairs (/steərz/)
- dairy (/dɛəri/)
- repair (/rə'pɛər/)
- wear (/wɛər/)
- bear (/bɛər/)
- pear (/pɛər/)

Triftonglar

Juda kamdan-kam hollarda, bitta bo‘g‘inda tezda bir-biriga siljiydigan uchta unli tovush bo‘lishi mumkin; bu qo‘shma unli tovush triftong (/ˈtrɪf tʰɔŋ/) deb nomlanadi.

Amerika ingliz tilida odatda kelishilgan uchta triftong mavjud: /aʊə/ (“ah-oo-uh”), /aɪə/ (“ah-ih-uh”) va /jʊə/ (“ee-oo-uh”). Biz bu erda har birini qisqacha ko‘rib chiqamiz, ammo Triphthongs-ning to‘liq bo‘limida ular haqida ko‘proq ma'lumot olishingiz mumkin.

---/aʊə/

Bu triftong “ah-oo-uh” deb talaffuz qilinadi va OU digrafiyasidan keyin R harfi kelganida sodir bo‘ladi.

Masalan:

- our (/aʊər/)
- hour (/aʊər/; H is silent)
- flour (/flaʊər/)
- sour (/saʊər/)

----/aɪə/

Ushbu triftong "ah-ih-uh" deb talaffuz qilinadi va u IRE harf birikmasi bilan sodir bo'ladi.

Masalan:

- fire (/faɪər/)
- dire (/daɪər/)
- inspire (/ɪn'spaɪər/)
- Ireland (/ˈaɪərlənd/

---/jʊə/

Bu triftong "ee-oo-uh" deb talaffuz qilinadi va u ba'zan UR birikmasi qattiq undoshdan keyin kelganda va E, Y yoki I harflaridan keyin kelganda paydo bo'ladi.

Masalan:

- cure (/kjʊər/)
- pure (/pjʊər/)
- fury (/ˈfjʊəri/)
- curious (/ˈkjʊər.iəs/).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. C. Y. Lee, "A case study of using Synchronous computer-mediated communication system for spoken English teaching and learning based on sociocultural theory and communicative language teaching approach curriculum." Ohio, USA, 2009.
2. H. D. Brown, Principles of Language Learning and Teaching (4thed. Longman: Sanfrancisco State University, 2000.
3. J. Harmer, The Practice of English Language Teaching. Essex, England: Pearson Education Limited, 2007.

4. M. Pennington and J. Richards, "Pronunciation Revisited," TESOL Q., vol. XX, no. 2, pp. 207– 225, 1986.
5. R. Jones, "Beyond 'Listen and Repeat': Pronunciation Teaching Materials and Theories of Second Language Acquisition." 2002.
6. V. Cook and J. Haycraft, Second Language Learning and Language Teaching. London: Hodder Education, 2008.
7. R. Trask, A Dictionary of Phonetics and Phonology. London: Routledge, 1996.
8. G. Broughton, C. Brumfit, R. Flavell, P. Hill, and A. Pincas, Teaching English as a Foreign Language. New York: Routledge, 1980.
9. J. Richards and R. Schmidt, Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Edinburgh: Pearson Education, 2010.
11. A. Strauss and J. Corbin, Qualitative Research; Grounded Theory Procedure and Techniques. London: Sage Publication, 1990.